

Tanya

Sz. Lukács
Imre

A SZEGÉNYSÉG ÚTJAI

Megbecsült vezetői

Tiszta Njeszner Ferenc országgyűlési képviselő, a Búza-kalász Tsz elnöke és Kiss András, a közéleti tanács vb elnöke. Régióta ismerik egymást. Együtt cselekedtek, együtt gyerekeskedtek, s együtt indultak el a szegénység útjain.

Njeszner Ferenc szatiribrodí vitéz Peplár Lajos nyugalmazott altábornagy tanyáján gyerekeskedett. A vitéz úr kemény ember volt. A tanyájába nem engedett be senkit, még vizért sem. Nagyon szerette a rendet. Különben a szegedi huszárlaktanyában teljesített szolgálatot. Egy alkalommal a parancskihirdetésnél a lajtót húzó számár elbőgte magát. Fegyelemhez szokott ember volt Peplár, s két órára kikötötte a számárát.

Kint a tanyán a cselédekkel is legszívesebben így bánt volna. Njeszner Ferenc sokat segédkezett apjának, lovakkal bánt. Egyszer megszólította az öreget: — Kegyelmes úr, vegyen egy pár hámot.

— Mit gondolsz, tojóm én a pénzt?

Négy jóval bánt a gyerekesléd, hajította a lovakat, s tartotta is az ekét. A bér se sokra rúgott. A tanyában éltek Pejós Jánosék is, akik szintén a tábornoknál cselédeskedtek. Volt egy kis tehénkájuk. Okos állat volt, amikor tehette, belement a kukoricásba. A vitéz úr meg agyonlőtte.

— Dolgoztam én a 63 holdas Canik Jánosnál is, aki nagy kuppec volt, marhakereskedő. Négy ökrével bántam, de hajítottam a lovaikat is: a Vilhar, Villám, Aladár és Muki nevű lovakat. Nem mentem iskolába, kellett a pénz. Annyira kellett, hogy napi 40 fillérért az öreg Tubánszkival sok jó földet felszántottunk. Canik nagyon zsugori volt. Ránkköszöntött a dél, az ebédidő, hát megkínált. Nagy tányér nyers savanyúkáposztát dugott elé.

— Egyeték, csupa vitamin.

— Mellé paprikáskrumplit adott. De ő nem nagyon szerette a vitamint, meghízott. A feleségével ketten fértek el egy szekéren. Ő elől, a neje meg hátul.

1935 őszén, szeptemberben mag alá szántották a feketeföldön. Kiss Bandi bácsi a papoknak. Njeszner Ferenc pedig Vitéz Pep-

lár Lajos altábornagynak. A Százalancú dúlón találkoztak. Kicsillették a pénzt, a bérüket, egymásnak panaszkodtak. Mit kerestek akkor egy félberes? Havonta másfél mázsa gabonát, 2 kiló szalonnát, 2 kiló sót, 2 liter petróleumot fizetett az altábornagy úr, egy esztendőre pedig egy pár csizmát, egy hold kukoricát.

Kiss Bandi bácsi 1932-től bérkeskedett, kocsiskodott a vedresházai részen, a Szentgellérhelyi alapítványnál. Havonta 50 kiló búza, 20 pengő volt a kereset. Naponta háton hordta a takarmányt 21 szarvasmarhának és 11 lónak. 15 éves volt. Reggel 4-kor kezdte a napot, késő estéig talpálhatott.

1936-ban Hoffmann Ferenc újszegedi kertésznél helyezkedett el. Gyalog járt be a faluból. Egy napi napszámmért egy pengőt kerestek. Aztán jött a háború. Mindkettőjüket beszóították a haza védelmére. Amikor Kiss András leszerelt, 8 hold földet kapott, azon gazdálkodott. Beke-reült a nemzet bizottságba, s 1950-től lett vb-elnök.

A nemzeti bizottságban a kiscsászák voltak többségben, az ő szavuk döntött. Nagy idők voltak, nehéz idők. Az egyszerű, volt cseléd-embereket „meg-megadóztatták”.

— 1947 februárjában például Bodó József, a kiscsászapárt elnöke éjjel 3 órakor megzörgette az ablakomat. Rám szólt, rám parancsolt, hogy reggelre 160 kiló kukoricát vigyek a község-házra. De nem vittem. Miből is vihettém volna? Ekkor még ők uralkodtak itt a faluban. Bihari Dezső volt a főjegyző, Pópitó István a községi bíró.

Njeszner Ferenc 1948 decemberében jött meg a hadifogságból. Négy napra rá máris kapott egy cédulát, amelyben felszólították, hogy haladéktalanul szolgálat-szon be 20 kiló zsírt, miből? A felesége egyedül bajlódott itthon a földdel, a bérleti földdel, a más földjével. A Kovács-tanyából beballagott a faluba, megkereste Kiss Andrást. Eltették a papírt. Azóta se kereste senki.

Aztán jöttek nehéz idők is. Az ötvenes évek. Meg az ellenforradalom.

— A Rákóczi Termelőszövetkezet 1959 júniusában alakult,

Ha a pengető árkot mélyít a hurok alá a deszkába, akkor azt mondja a citera, régen volt fiatal. Gazdája öt-éves volt, amikor apja hozta, azt is tudja, hogy este hozta, de akkor is viseltnek ismerte már. Vidámságot pengő százéves citeráról is lehet szomorúan beszélni.

— Ha én esetleg kilépek a háztól, itt már nincs utód, aki ezen játszik. A fiam nem szereti, vannak unokáim, de egyiknek sincsen vonzalma hozzá. Csak addig egzisztál már, amíg én vagyok.

Kübekházán, a majorban szól néha ez a citera. Kevesen hallják, mert éjjel szól. Egész életében pásztor volt Molnár Lajos. Magaválasztotta kedves hivatala a kanászság. Öreg király nem beszélne olyan büszkén fiatalaságáról, mint ő. A kurtanyelvű karikásostort szerette mindig, azért lett pásztor. Először cselédkanász volt, azt mondja, a cselédek cselédje. Amikor akkorára nőtt, hogy az uradalom is szóbaállt vele, akkor lett csak bojtár, később meg számadó.

Nagy események, ha tarkázták is életét, elsimulnak már a színek. Azt említi csak, hogy valamikor az ország másik sarkából egyhetes tereletessel kormányozott haza háromszáz disznót, de úgy ám, hogy egyetlen hija nem volt. Cifraszűr lett érte az uradalmi prémium. A fecskehasú pejszamárról, meg a vásottfogú pulikutyákról szívesebben beszél.

Pásztor most is. Kombájnokat őriz, traktorokat, vetőgépeket, sokkerektől tárcsát, akkora ekét, hogy víz buggyan a barázdában, ha ezzel szántanak. Nem csavargó jószág egyik sem, tereletetni nem kell, a nyakig éró sárban elindítani sem lehetne talán őket, de gazdátlanul mégsem marad-

tagja lettem, majd elnök. Aztán Zsámbékra mentem iskolába. Nem volt könnyű. Éjjel-nappal tanultunk. S amikor karácsonyra hazajöttem, elhatároztam, a tájára se megyek. De Bandi nem hagyott. Visszamentem. Aztán egységes lett a falu, egy szövetkezet, a Búza-kalász Tsz. Ma már egyre jobban boldogul. Kinőtte a régi idők, az egyesülést, a szegénységet. Az élet engem mindenért kárpótolt. A cselédsorsért, a fogságért, a frontért. Sokszor úgy érzem, megterhelő, nagyon nehéz a megbízatás, hiszen országgyűlési képviselőnek választották: Tiszasziget, Újszintiván. Szőreg, Kübekháza, Deszk, Tápe. Algyó, Rúske és Gyálárét gondja is az enyém. Sohasem hittem volna, hogy ennyire eljuthatok. Szeretem a családom, megkövetem tőlük, becsülettel helytálljanak az életben, soha el ne feledjek, honnan indultunk, honnan indultak, s hova vezetett el ez az út. Elégedett vagyok. Nekem az életben minden sikerült. Igaz, a közös vezetése is sok gondnal, bajjal jár, főleg ilyen komisz, mostoha időjárás esetén. Mégis boldog ember vagyok. A családom, lányom, vejem, fiam mind itt van velem a termelőszövetkezetben.

— Szépül a falu. Kiss And-

rás sokat áldozott már érte. Akadtak nehéz, átvirrasztott éjszakái. Például 1956-ban.

— November elején bejött a tanácsházára Bodó Jenő. Ezt mondta nekem: „Kiss úr, legyen szíves hirdesse ki, hogy forradalmi nagygyűlés lesz? Azt válasszátok: „Fiam, téged ez a rendszer taníttatott ki, most mit akarsz?” De makacsodott, hogy a gyűlést megtartja a nagyiskolában. Parancsoltak, hangoskodtak, ennyi volt az egész. De mi két hétig bent éjszakáztunk a tanácsházán. Ott volt a puskám is, 360 darab hatos vadászöltönyem. A családom meg oda-haza. De nem történt semmi.

— Mit mondtatnék? Elértém, amit a magamfajta, cselédségből indult ember elérhetett. Boldog vagyok. Csak azt szeretném, hogy akik utánunk jönnek, az utókor, értesse, tudja, milyen nagy utat kellett nekünk bejárni, hogy önmagunkra teljünk.

— Szépül a falu. Kiss And-rás sokat áldozott már érte. Akadtak nehéz, átvirrasztott éjszakái. Például 1956-ban.

— November elején bejött a tanácsházára Bodó Jenő. Ezt mondta nekem: „Kiss úr, legyen szíves hirdesse ki, hogy forradalmi nagygyűlés lesz? Azt válasszátok: „Fiam, téged ez a rendszer taníttatott ki, most mit akarsz?” De makacsodott, hogy a gyűlést megtartja a nagyiskolában. Parancsoltak, hangoskodtak, ennyi volt az egész. De mi két hétig bent éjszakáztunk a tanácsházán. Ott volt a puskám is, 360 darab hatos vadászöltönyem. A családom meg oda-haza. De nem történt semmi.

— Mit mondtatnék? Elértém, amit a magamfajta, cselédségből indult ember elérhetett. Boldog vagyok. Csak azt szeretném, hogy akik utánunk jönnek, az utókor, értesse, tudja, milyen nagy utat kellett nekünk bejárni, hogy önmagunkra teljünk.

— Szépül a falu. Kiss And-rás sokat áldozott már érte. Akadtak nehéz, átvirrasztott éjszakái. Például 1956-ban.

— November elején bejött a tanácsházára Bodó Jenő. Ezt mondta nekem: „Kiss úr, legyen szíves hirdesse ki, hogy forradalmi nagygyűlés lesz? Azt válasszátok: „Fiam, téged ez a rendszer taníttatott ki, most mit akarsz?” De makacsodott, hogy a gyűlést megtartja a nagyiskolában. Parancsoltak, hangoskodtak, ennyi volt az egész. De mi két hétig bent éjszakáztunk a tanácsházán. Ott volt a puskám is, 360 darab hatos vadászöltönyem. A családom meg oda-haza. De nem történt semmi.

— Mit mondtatnék? Elértém, amit a magamfajta, cselédségből indult ember elérhetett. Boldog vagyok. Csak azt szeretném, hogy akik utánunk jönnek, az utókor, értesse, tudja, milyen nagy utat kellett nekünk bejárni, hogy önmagunkra teljünk.

— Szépül a falu. Kiss And-rás sokat áldozott már érte. Akadtak nehéz, átvirrasztott éjszakái. Például 1956-ban.

Horváth
Dezső

CITERASZÓ ÉJJEL

hatnak. Ha pedig igazi pásztor az éjjeliőr, kutya is kell az őrzéshez. Olyan kutya persze, amelyiket csak kutyakantárral lehet elereszteni, mert ha találkozna valakivel, megköstölne, és az első falat ízéből döntené el, milyen szándékkal jön az illető. Nem puli, csak Csöpi. Ilyen nevet pulinak nem adnak. Kadét, Kacér, Bogár, Bárszony, meg a többi szőrgombóc mind puli volt, de ez csak Csöpi. Bizni azért lehet benne.

Nyáron nappali pásztorságot is vállal. A borsóföldön három nemzet galambjai szedik a vámot, ide ember kell. Lövésnél olcsóbb a karikásostor, durran is akkorát, mint a puska. Bámulnak a galambok, ha minden csattanásból kutya terem mellettük. Mire a hangot hallják, ott a kutya is. Ezt nem lehet megszokni, mint a karbidágyút.

Külön szobája van az éjjeliőrnek, annak a falán lóg a citera. Nagy a becsülete, mert vadonatúj ammonsalétrómos műtrágyás zsákba van bekötve kőcmadzaggal. Benne van a nyomóként szolgáló fogkefeszár, a két kihégyezett lúdtoll, és a csavarvas stimmeléshez. Még fiatal az este, nem szokta ilyenkor elővenni. Két könyökére támasztja a fejét, előtte ott a kis tranzisztor, abban csalogatja be a világ minden utolérhető muzsikáját. Ezzel nem kell dolgozni, csak hallgatni.

Amikor a rádió sok aludni mennek, lekerül a falról a sokhúrdú hangszer, munkaegység-könyvekkel egyenesítődik ki a vetemedés, és az öreg kanász

ujjai közül régesrégi dallamok kanyarodnak elő. Úgy buggyan a muzsika valósággal, de a versekkel már meg kell állni egy szóra. Jó nagy szippantások következnek a kecskerágó faszíp-kából, csak azután folytatódik a ballada: *A szegedi urak tizenketten vannak / Mind a tizenketten rólam gyanúskodnak. Később: Urak, urak, urak, szegedi nagy urak / Kár volna még nekem akasztófán lenni. Né-hány szippantással arrébb pedig a virágos szép búcsúzkodás páratlan sorai: Akkor lesz énnékem hazamenetelem, / Majd ha egy szem búza száz keresztet terem; / A kapud félfáját viola borítja, / A tűzhelypaddádat fodormenta folyja, / Asztalod és padod alja szép kaszáló fű lesz. / Tudod, kedves anyám, es már mostanában nem lesz. Ha kedve van hozzá, elpengeti azt is, amit a Barabás bórdudával muzsikált a lakodalmában: Nincs énnékem jobb vendégem, / Mint a kedves feleségem. / Akármik csinálók neki, / Abból nem parancsol senki. Hét határon híres dűda volt a Barabásé. Ott állt az öreg a padkán a kuckóban, nótált is, táncolt is, dudált is.*

Mire a hajnalcsillag lefelé ballag, elcsendesül a major. Bekapcsolja megint a rádiót, hogy elsőnek hallgassa meg, milyen idő lesz ma. Reggel pedig hazaindul, hogy kipihenje földégett élete minden fáradtságát. Eszébe jut néha, hogyan támadta meg a kandisznó, pedig régóta kombájnokát őriz, traktorokat, vetőgépeket, sokkerektől tárcsát, akkora ekét, hogy víz buggyan ki nyomában a barázdában.

AZ EMBER ÉS A FA

A festő, ha szereti az embert, fát fest mellé, vagy legalább egy rügyes ágat. Elmaradhat az ember a képről, mert embernek érezzük a fát. Születéstől a le-hullásig tartó emberi életet zár koronájába az életfa. Jelkép a fa.

A vásárhelyi kubikosvezér, Szántó Kovács János, azt mondta bírának az írás szerint: *Olyan fát akarom ültetni, amely a jövőnek hajtja gyümölcsét. Szegény ember képes beszéde a korszakokat átfogó társadalmi változást jelképként a fához köti. Hasonlata el ma is. Szegeden a jövő tudós orvosai ezt olvashatják otthonuk bejárati kapuja mellett szépen rakott domborműről napról napra: Aki ültetett egy fát, s megölt egy kígyót, már nem élt hiába.*

Az Alföld sokáig mostoha hazája volt a fának. Útszéli vándorként állt egy-egy nyárfa vagy akác. Szomorú kép maradt erről a tájról: „Ez az az idő, amikor a vasjáromszög megtanul rö-pülni. Nincs levegő, se ég, se föld, csak homok van, szálló, rö-pülő homok, mely elfog mindent, és bétemet mindent... — Isten, hol vagy?” (Tömörkény: Vándorló földek.) Az Alföld akkor még mostoha hazája volt az embernek is.

Mi csak iskolából tudjuk, mi volt a futóhomok igazából. Milli-ly igyekezet ezerégu gyökereket dugott az apró szemek közé, hogy fogja, küsse, törzse, lombja pedig vad szeleknek útját állja. Nézzünk csak ki a vonatablak-ból, egy percre, lassítsunk kocsi-val a gyümölcsös sarkán, ugor-junk be egy új házba, lássuk meg, mit teremtetett a makacs emberi erő azóta a fák védelme alatt. Mostoha hazából szülőföld lett ez a táj.

Mit tud a ma embere a faról?

D. H.